A C A D E M I A   R O M Â N Ă

MEMORIILE SECŢIUNII LITERARE

SERIA III   TOMUL V   MEM. 7

CONTRIBUŢII LA BIOGRAFIA LUI CONSTANTIN STAMATI

DE

ARTUR GOROVEI

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Şedinţa dela 19 Maiu 1931

Despre viaţa scriitorului Constantin Stamati, avem foarte puţine cunoştinţi, cuprinse în « Introducerea » d-lui G. Bogdan-Duică, la volumul: « N. Nicoleanu, Vasile Cârlova, C. Stamati », editat de Institutul de Arte grafice şi editură « Minerva », din Bucureşti (1906), informaţii completate tot de d-sa, într'un articol intitulat « Material Biografic », publicat în revista « Transilvania » din Sibiu, Anul LI, No. 2, Iunie 1920, pag. 169—173.

Un număr de documente, necunoscute încă, unele din ale familiei mele, din colecţia mea, şi altele descoperite în Arhiva Statului din Iaşi, îngăduie să mai găsim alte informaţii cu privire la viaţa scriitorului basarabean.

D-l Bogdan-Duică presupune că Mitropolitul Iacob Stamati al Moldovei ar fi lăsat fratelui său Toma, tatăl poetului, avere însemnată, moşii în Basarabia, pe care apoi le-ar fi moştenit poetul.

S'ar păreà că lucrurile nu s'au petrecut astfel.

Mitropolitul Iacob şi fratele său Toma, erau ardeleni. Iacob a intrat în Moldova pe la 1760, când erà abià de vreo 12—13 ani; după cinci ani s'a călugărit la Neamţu, a ajuns apoi Episcop de Huşi, iar la 1792, a fost ales Mitropolit al Moldovei, deci la vârsta de 44—45 de ani.

Ardeleni fiind, ei nu aveau cum să fi moştenit moşii în Basarabia; necăsătorit, călugărul, Episcopul şi apoi Mitropolitul

Stamati, nu puteà să aibă moșii de zestre, și nici nu-l putem bănuì de venalitate, ca să fi strâns sume cu care să cumpere moșii.

Stabilirea lui Const. Stamati în Basarabia, și faptul că aveà acolo moșii, se datorește căsătoriei sale cu fiica unui boier bogat din Moldova: Catinca lui Tudurachi Ciurea, Căminar, dela Tâmpești, lângă Folticeni. Dealtfel, însuș Stamati, în « Precuvântare » din volumul « Musa Românească », spune: « Eu scriu în Basarabia, patria mea cea nouă, unde locuiesc dela 1812 », probabil anul când s'a însurat.

Ciurea erà o veche familie moldovenească.

Vasile Ciurea, dela Tâmpeștii Sucevei, mort în satul Bunești, lângă Folticeni, la 19 Noemvrie 1828, a fost însurat cu Maria, fata lui Ursachi Davidel, acel care a avut un oarecare rost în treburile Moldovei, și care se trăgeà din Movilești.

Ursachi Davidel erà fiul lui Sandu Davidel, rohmistru, care la 1678 fusese pretendent la tronul Moldovei, iar Sandu erà fiul lui David din Zaluce, nepot Ciogoleștilor, adică mama lui David erà fiica lui Ignat Ciogolea, a căruia soție, Sofronia, erà fiica lui Ion Prăjescu cel bătrân, cumnat cu Ion Movilă, tatăl lui Irimia și al lui Simion Movilă.

In baza acestei înrudiri, Sandu Davidel pretindeà tronul Moldovei [1]).

Vasile Ciurea nu erà de baștină din Tâmpești; această moșie a luat-o Ciurea dela cumnatul său, Alexandru Davidel, în schimb cu jumătate din moșia Hudeștii, care erà a lui Ciurea.

Vasile Ciurea erà om foarte bogat, proprietar a foarte multe moșii; unele erau moștenire de pe neamul Davidel și Bagiura, altele erau cumpărate de el.

O însemnare, fără dată, din documentele mele, indică o parte din moșiile lui Ciurea din Basarabia:

« Moșii ce sânt de pe familia noastră, precum mai în gios se arată:

Zalucie, pol
Zălina, toată

[1]) Ion Nădejde: V. G. Morțun, biografia lui, genealogia și albumul familiei Morțun, p. 105. — București, 1924.

Moşineţu, pol
Medveja, a patra parte de pe Davidel şi Bagiura
Negriţa, pol
Şăndreni, pol
Costiceni, a patra parte
Dumeni, a patra parte

şi altele de pe această familie, bez cumpărăturile la care am avut drept a cumpăra şi a răscumpăra, care după dreptate este să se pue la mijloc ».

Din documente se vede că şi alte moşii din Basarabia, de pe Davidel şi Bagiura, erau ale lui Ciurea, precum: Milincăuţii, Pirivicăuţii, Căpotenii, Trăsitenii, sau Leucova, pe Drabişte, Butuciul, sau Başcanii, Lămăşănii, Aduşcanii, Milincăuţii şi altele. In Moldova, aveà Ciurea moşiile Tâmpeştii, Buneştii, Folticenii, parte din Bâdiliţa, toate din ţinutul Sucevei, şi altele, în alte judeţe.

O parte dintre moşiile din Basarabia au rămas Căminarului Tudurachi Ciurea.

Un act din 14 Iulie 1810, glăsueşte astfel:

« Ileana, fiica Paharnicului Vasile Ciure, soţie Pitarului Kiriak Borş, prin această scrisoare care dau la mâna fratelui meu bădiţa Todorachi Ciure, biv vel Paharnic, adeverez ca să se ştie că de pe strămoşii noştri Davidel şi Bagiura, având şi eu parte frăţască în moşiile dela ţinutul Hotinului, câte sânt de pe Davidel şi Bagiura, în Zalucea, i Zălina, i Moşineţu, i Mitvifa, i Milincăuţi, i. . ., i Şendreni, i Costiceni, *şi altele*, toate la ţinutul Hotinului, pentru care părţi a mele câte mi se cuvenia ca să iau şi eu ca şi alţi fraţi, stând la tocmală acuma cu dumnealui frate-meu Paharnicul Todorache, m'am învoit şi i le am vândut toate drept 6000 lei, care bani, după tocmală, mi i-au şi dat toţi deplin în mâna mea, şi tocmala am avut aşa ca când vor stăpâni alţi pământeni moşiile de la ţinutul Hotinului, atuncia va stăpâni şi dumnealui, iar când alţii nu vor stăpâni, şi nu va stăpâni nici dumnealui, atuncia banii ce mi au dat să nu mi-i poată cere înapoi, ci să rămâe buni daţi, şi pentru credinţă am pus numele şi pecetea pe scrisoarea aceasta ».

In această scrisoare se spune că *și altele* erau moșiile Ciureștilor, în Basarabia, și de sigur că mai erau și altele, atât în Basarabia cât și în Moldova, pentrucă bătrânul Vasile Ciurea a avut șase copii, între cari și trei fete, pe care le-a înzestrat.

Copiii lui Vasile Ciurea au fost: *Fotachi Ciurea*, căsătorit cu Anica; *Căminarul Tudurachi*, căsătorit cu Elisabeta, fiica Jicnicerului Sandul Vârnav; *Casandra*, căsătorită cu Rogalski, zis și Dimitriu; *Anița*, căsătorită cu Dumitraki Kiruș, din Basarabia, și *Ileana*, căsătorită cu Kiriak Borș, dela Bâdiliță, din județul Sucevii, străbunicul meu de pe mamă.

Suntem deci în drept să credem că și Caracușănii, din ținutul Hotinului, unde trăià Const. Stamati, erà tot moșie Ciurească.

Tudurachi Ciurea a avut patru copii: *Constantin*, mort de tânăr; *Zoița*, căsătorită cu Enacachi Gane; *Nastasia*, căsătorită cu Iordachi Vârnav și *Catinca* (Ecaterina), soția Cavalerului Constantin Stamati.

Când s'a însurat Const. Stamati, nu știm. El însă nu erà din Folticeni, unde nici nu a avut rude. După cele ce-mi spuneà mama mea, Stamati a fost recomandat familiei Ciurea, de către Dumitrachi Kiruș, care la 1813 erà dejà însurat cu Anița.

Comisul Alecu Stamati, Căminarul Gheorghe Stamati, Spătarul Gavril Stamati și părintele iconom Iftime Stamati, toți din Folticeni, nu erau în nici un grad de înrudire cu Const. Stamati.

Comisul Alecu Stamati a fost însurat cu Profira, fata Căminarului Ioniță Grigoriu (Văsescu), străbunicul meu de pe mamă, și erà cu totul altă familie; nici el, nici ceilalți Stămătești din Folticeni, indicați de d-l Bogdan-Duică, nu erau înrudiți cu poetul Stamati.

In ce privește pe « părintele iconom Iftime », acesta nu se numeà Stamati.

Protopopul erà, de locul lui, din satul Bărăști, pe Moldova, în ținutul Sucevii, și se numeà *Iftime Rață*. Ca protopop, Iftime Rață s'a îmbogățit. El este acela care a cumpărat, cu bani, un titlu de boierie dela Domnitorul Mihalachi Sturza,

ceeace a format unul din capetele de acuzare, în protestările făcute de deputații din Adunarea obștească, în contra nelegiuirilor săvârșite de Domnitor.

Tudurachi Ciurea, socrul lui Const. Stamati, a murit, la 1833, în Folticeni, unde a trăit într'una, și urmând judecăți și forme de îndeplinit pentru regularea moștenirii, poetul neputând să se ocupe de afacerile din Moldova, unde nu puteà să vie așà de adeseori, a împuternicit pe protopopul Iftime, cunoscut prin activitatea lui neobosită, să-l reprezinte în afacerile din Moldova; l-a făcut « vechil », cum se spuneà pe atunci, dându-i o « vechilimé », adică o procură, în puterea căreia iconomul se înfățișà înaintea tuturor instanțelor, în numele lui Const. Stamati.

La 1835 a murit și Ecaterina, soția lui Const. Stamati, când s'au început o altă serie de judecăți, în care tot iconomul Iftime reprezentà pe scriitor, așà că s'au făcut tot mai strânse legăturile dintre aceștia doi, și protopopul și-a însușit și numele de Stamati, fapt care, pe vremurile acelea, erà cam obișnuit și în contra cărora nu se protestà.

La moartea lui Const. Stamati au intrat în mâna protopopului Iftime documentele și poate chiar și alte lucruri de valoare, între care și odoarele Mitropolitului Iacob, ceeace a făcut pe mulți să creadă că protopopul erà rudă de aproape cu poetul.

Culionul Mitropolitului Iacob și cârja se găsesc astăzi în « Muzeul Folticenilor », rămase dela Nicu Stamati, un nepot al protopopului.

Intre documentele mele nu este foaia de zestrea ce a dat-o Tudurachi Ciurea fiicei sale Catinca, la căsătoria cu Const. Stamati. In Arhiva Statului din Iași, însă, a existat condica No. 355, care împreună cu alte documente prețioase din acea Arhivă, au fost trimese la Moscova, unde s'au pierdut. Din un catalog al Arhivei se vede, totuș, că la fila 139 din aceà condică, este titlul unui dosar: « Stamati Constantin din Basarabia cu Căminarul Teodor Ciurea, pentru moșiile de zestre din Basarabia dela Hotin (Lămășăni, Adușcani, *Carmășăni*, Lepetinți, Trestieni, Mlencăuți, 1829 ».

Este foarte posibil ca în catalog să se fi făcut o greșeală de copiere, și în loc de *Caracușăni*, să se fi scris *Carmășăni*,

și atunci s'ar face dovada că satul în care locuià poetul Stamati erà moșia de zestre a soției sale.

Dosarul acesta din 1829 nu știm la ce proces erà privitor, și nu știm pentru ce se judecà ginerele cu socrul său, relativ la averea de zestre. Dar despre un alt proces, întrodus de Const. Stamati, după moartea socrului său, întâmplată în 1833, este următoarea Carte a Divanului Moldovei, din 22 Martie 1837 (în colecția mea):

« Divanul apelativ al țării de sus.

« Prin această Carte a Divanului se face știut că Logofeția Justiției, prin adresul ei dela 28 fevruar 1834, au făcut cunoscut Divanului acestuia că așa precum formalnicele hotărâri ce are câștigate dumnealui pameșcicul din Besarabia, titularnoi sovețnic Costachi Stamati, adică a Departamentului pricinilor străine din 829 sept. 23, și a obșteștei Adunări tot din acel an, oct. 28, ce au trecut prin canalul fostului Divan Innalt, pentru lipsurile zestrei soției sale date în Besarabia, ca să se împlinească din averea Ciurei din Moldova și Bucovina, cu protimisirea înaintea altor creditori, după a pravilelor rostire, au câștigat confermația fostului Domn plenipotent prin pridlojănia din 23 mart 1833, supt No 399, care s'au împărtășit Divanului Domnesc, apoi să se facă lucrare de a se da în stăpânirea dumisale Stamati, după a pravilelor rostire, pământul cuprins în izvodul de zestre, ce-i lipsește din stăpânire din averea Ciurii, care o are în stăpânire în atâta câtime ce cuprinde acele lipsuri, iar toate celelalte prisositoare averi a Ciurii, după pliroforiile din dellă, moșii, țigani, argintărie și casele din Eși, i orice altă avere să se supuie cu pravilicească clasâficație în îndestulare celurolanți creditori a Ciurii, încât pentru cea nemișcătoare, cât și pentru cea mișcătoare. Divanul este în dreptate a face lucrare pentru de a se vinde prin formele mezatului. In urmare căruia adres, Divanul acesta prin jurnalul ce au încheiet la 2 april 1834, regularisând îndestulare dumisale Stamati, totodată au încuviințat, ca pe lângă altă avere, să să vândă prin mezat și o a patra parte din giumătate de sat Criveștii sau Bâdilița, dela ținutul Sucevii, cumpărată de Ciurea prin mezat, dela răpăosatul Căminar Panaite Borș, și care prin învoiala săvârșită de Costache, fiul Căminarului Ciurea, din 1929 mai 5, se zice că se dă dumnealui Visternic

Neculai Rosăt drept 25.450 lei, care învoială este în urma săcvestrului pus de dumnealui Stamati, în siguranța zăstrii și protestăluită îndată de dumnealui Stamati, și prihănită și de însuș Căminar Ciurea, pe temeiul căreia la 31 dechemvre 1835, prin țâdula cu No. 7.690 s'ua scris orășieneștii administrații ca să publicarisască vânzare arătatei părți în legiuitul termen de 40 zile, spre înștiințarea celor ce vor fi mușterei, și totodată s'au poroncit a să urma publicarisirea și în tot prințipatul. Deci după adunare publicațiilor făcându-să sprafcă, s'au văzut ivite două pretenții asupra numitei părți de moșie; cea dintăi din partea monahielor Casăianca și Olimpiada Borș, cu cerere de a nu să da sfârșit acestui mezat, păr nu va lua sfârșit proțăsul ce au cu Căminar Ciurea asupra acestei părți de moșie, pe care cu înșălăciune au luat-o dela casa lor, în vreme când ele se afla nevrâstnice, iar cea al doilea, a Pităresei Elena Borș, că așa precum răposatul Ciurea la care s'ar fi aflat toate scrisorile moșiei Criveștii, n'au vroit a le scoate spre apărare la pretențiile megieșilor, din care pricină s'au împresurat partea dumisale din numita moșie, apoi dumneei se cunoaște în dreptate a cere despăgubiri din partea Ciurii, din tot locul ce s'ar fi rășluit din trupul Criveștilor făr dreptate, rămăind păgubașă de acel loc casa la care au fost hărtiile, cerând de a nu să da sfârșit mezatului păr nu să va înplini mai întăi locul arătat din zisa parte a Ciurii. Așa dar Divanul, în privința acestor pretenții, prin rezoluția ce au încheiet la 23 octonvre 1836, au încuviințat ca pomenita parte să să vândă în puterea scrisorilor și cu pricinile ivite asupra ei. După care la 27 noenvre, dumnealor Gheorghe Dimitriu Negulici, vechilul Dsale Visternic Neculai Rosăt, s'au înfățoșat cu protest că așa precum arătata parte este dată încredințătorului său prin pomenita învoială din 1829, să nu să vândă pentru îndestulare altor creditori, mai înainte de a să lua în tratație lucrările aceștii pricini și mai înainte de a fi judecat pe formă. Din povodul căruia protest, Divanul făcând luare aminte jurnalului său din 1834, și hrisovului Prea Inălțatului Domn din 1836 mart 16, cu No 29, întăritor hotărârilor și lucrărilor de mai înainte în pricina dumnealui Stamati, prin carele, la prescrierea cuprinderei pomenitei învoeli să zice că Bâdilița este rămasă la masa creditorilor, să să vândă, în urmă adăugând jalobă pentru aceasta și dumnealui Vist. Neculai Rosăt, i s'au răspuns la 11 a trecutei luni ghenari, supt No 52, că deși numita parte din moșia Bâdilița prin învoiala din 1829 să vede trecută cătră dumnealui cu preț de 25.450 lei, dar fiindcă ea nici nu s'au trădat în stăpânirea dumnealui,

din care să vede că acea învoială n'au avut nici o lucrare, nu mai puțin și prin hrisovul câștigat de dumnealui Stamati să zice că Bâdilița este rămasă la masa creditorilor, care urmează a să și vinde, apoi dumnealui ca un creditor rămâne a să îndestula de la masă. După care la 23 ghenari, cu rezoluția Logofeției supt No 678, s'au primit protestul dumnealui Negulici, prin care propuind dreptățile încredințătorului său, cere de a nu să vinde arătata parte în folosul mesei creditorilor, pe care protest în ființa sa tratarisindu-să, și după îndestulă debatație urmată înprejurărilor din dellă, Divanul au statornicit hotărârea de mai înainte, nefiind mai mult alte lucrări de a lui competenție, pe temeiul cărora închieri la 12 a următoarei luni urmându-să strigare mezatului în presudsfiea Divanului, în ființa dumnealui Sardar Capșa, curatorul mesei creditorilor, i a unora din creditori, prețul cel mai de pe urmă de 20.510 lei, adică douăzeci de mii cincisute zece lei, l-au dat Sfinția Sa Iconomul Iftimi Stamati, cu care preț arătând mulțămire dumnealui curatorul, s'au și făcut hareciu asupra Sfinției Sale Iconomului, în puterea scrisorilor, și cu cele două arătate mai sus ivite pricini, precum să arată la țidula mezatului adiverită de Divan supt No. 1.533.

« Drept aceea fiindcă mezatul acesta au luat săvârșire după toate formele și legile statornicite, să întărește de către Divan vecinica stăpânire a Sfinției Sale Iconomului și a clironomilor săi asupra arătatei părți, ca pe o dreaptă a sa ocină, cumpărător cu bună credință ».

Astfel protopopul Iftime Stamati ajunge proprietar asupra unei părți din moșia Bâdilița, pe care apoi o vinde Căminarului Ioniță Grigoriu (Văsescu), și acesta, la 22 Noemvrie 1840, o vinde ginerelui său, Banul Iancu Borș, bunicul meu de pe mamă.

Intre moșiile Ciurei, erau și Buneștii, moșie mare, care la răpirea Bucovinei s'a împărțit în două: partea cea mai mare, pe malul drept al pârâului Buneștilor, a trecut în Bucovina, iar cealaltă, pe care erà și biserica de lemn, durată de Vasile Ciurea, a rămas în Moldova.

Pentru a-și valorificà drepturile de moștenire asupra părții din Bunești, cuvenită fiului său Constantin, din căsătoria cu fata lui Tudurachi Ciurea, Cavalerul Stamati, după ce obținuse hotărîrea de partaj, la instanțele din Moldova, se adresează autorităților din Bucovina, cerând ca în tabelele

funduare să se întabuleze pe numele său partea aferentă din Bunești.

Următorul document lămurește aceasta:

« No 8020, pro 20 aug. 837.

« Suczawa. Destrichtsgericht übermittelt das nach Wasili Czure aufgenommenen Sperprotokoll, so wie dass über hierländige Vermögen errichtete Inventarium.

« No 9646 pro 9 Oktober 1837.

« Constantin Ritter von Stamati unterlegt die Orriginalien der dem Sperprotokolle begliegenden Urkunden, erbserklägt sich zu dem Nachlasse des Wasili Czure, als Rechtsnehmer des Theodor Czure, und der übrigen Erben des Wasili Czure, und bittet um Einantwortung des Nachlasses.

« Commem. ad No. 9640.

« Depositenquittung über den von Constantin Ritter v. Stamati zur Dekung der Mortuars- und Normallschulfondtaxe nach Wasili Czure erlegten Betrag von 40. . .

« Das eingeschichte Sperprotokoll und Inventarium nach Wasili Czure so wie die von Constantin Ritter v. Stamati als Rechtsnehmer der Theodoraki Czure überreichte Erbserklärung zu dem Nachlasse des Wasili Czure wird zu Gericht angenommen, und mit Ferulassung der Abschriftserhebung in Acten aufbeqahnt. Der Erblasser Wasili Czure ist in dem in der Moldau gelegenen Theile des Dorfes Bunestie ohne Hinterlassung einer letztwilligen Anordnung gestorben, hinterliess jedoch die Hälfte des in der Bucovina gelegenen Gutes Bunestie rücksichtlich dessen daher die Verlassenschaftabhandlung hirlands zu pflegen, und der Nachlass einzuantworten ist. Nach Wasili Czure hinterblieben sechs Kinder, als: 1. Theodoraki Czure, 2. Nastasi Czure, 3. Casandra Czure verehelichte Dumitriu, 4. Fotaki Czure, 5. Illena Czure verehelichte Borsch, 6. Anitza Czure verehelichte Kyrusch welche nachder gesetzliche Erbfolge seine Erben sind. Mittelst Urkunde dto 13-ten July 1908 jedoch Nastasi Czure mittelst Urkunde dto 27-ten May 1832, Cassandra Kyrusch dto 5-ten April 1813, Fotaki Czure dto 14-ten März 1802, Illena Borsch dto 6-ten April 1814, Anitza Kyrusch eigentlich deren einzige Sohn und Erbe Kostaki Kyrusch ihre Erbstheile nach Wasili Czure respective die ihnen gebührenden Antheile von der nach Wasili Czure hinterbliebenen Hälfte des in der Bucovina

gelegenen Gutes Bunestie an Theodoraki Czure abgetretten, und ihm selbe in Besitz und Eigenthum übergeben, welche Übergabe auch durch der Spruch des moldauische Appelations-Divan dto 12-ten April 1834 bestettiget worden ist. Die folgergestallt an sich gebrachte Hälfte des Gutes Bunestie hat Theodoraki Czure mittelst Urkunde dtto 2-ten September 1832 weiter an den Hrn Constantin Ritter v. Stamati in Besitz und Eigenthum angetretten, so dass Hrn Constantin Ritter v. Stamati als Rechstsnehmer sämmtlicher nach Wasili Czure hinterbliebenen gesetzlichen Erben erscheint. Da der Inhalt der mit allen besetzlichen förmlichkeiten versehenen in Originali produzirten Urkunden keine Zweifel Übrig lässt, dass Theodoraki Czure die Erbrechte der übrigen gesetzlichen Erben Hrn Constantin Ritter v. Stamati aber die Rechte des Teodoraki Czure an sich gebracht habe, da ferner der ganze hierländige Nachlass bloss in der Gutshälfte von Bunestie besteet, die Erbserklärung des Hrn Constantin Ritter v. Stamati vorliegt, zur Dekung der von diesem Nachlasse gebührenden Mortuars- und Normallsfondstaxe der mehr als hinreichende Betrag von 40. . . ad depositum erlegt worden ist, so unterliegt die Einanwortung des Nachlasses keinen Anstande, es wird daher der in der Hälfte des in der Bucovina gelegen Gutes Bunestie bestehende hierländige Nachlass der zu Bunestie in der Moldau am 19-ten Nowember 1798 ohne hinterlassung einer letztwilligen Anordnung verstorbenen Wasili Czure dem Hrn Constantin Ritter v. Stamati als dem mittelst Urkunde dtto 2-ten September 1832 ausgewisenen Rechtsnehmer des Theodoraki Czure welchem nach der gesetzlichen Erbfolge ein Sechster Theil des Nachlasses gebührt und welcher die den übrigen nach Wasili Czure hinterbliebenen 5 Kindern, als: Nastasi Czure, Cassandra Czure verehelichte Dumitriu, Fotaki Czure, Illena Czure verehelichte Borsch, Anitza Czure verehelichte Kirusch gebührenden gleichen Erbtheile mittels Urkunden dtto 13-ten Juli 1809, 27-ten May 1832, 5 April 1813, 14-ten März 1802 und 6 April 1816 ansich gebracht hat mit der Rechtswohltat der Inventar zuerkannt und Eingeantwortet, des Einantwortungsdekret dem Hrn Constantin Ritter v. Stamati zugefertigt, dessen dieser, der Masse des Verstorbenen Theodoraki Czure hinmit aufgestelte Curator ad Actum Hrn Rechtsvertretter Johann v. Prunkul, Hrn Anastasi Czure zu Bunestie in der Bucowina, Cassandra Dumitriu und Fotaki Czure, Illena Borsch zu Bydelice in der Moldau, endlich Kostaki Kirusch als Sohn und Erbe der Anitza Kirusch zu Mandekeuz in Besserabien verständiget werden.

« Beschlossen im Rathe des k.k. Bucow. Stadt und Landrechts Czernowitz am 23-ten Oktober 1837.

Autoritatea în drept din Cernăuţi a admis cererea lui Stamati, şi la 30 Octombrie 1837 se încheie actul următor:

10344.
pro 28-te Oktob. 1837.

Constantin Ritter v. Stamati bittet ihm Grunde Einantwortungsdekrets nach Wasili Czure dtto 23-te Oktober 1837 Z 8020 als Eigenthümerd der dem Erblasser Wasili Czure gehörigen Hälfte des Gutes Bunestie zu intabuliren oder wenigstens zu praenotiren.

Nachdem Wasili Czure als Eigenthümer des halben Gutes Bunestie in der Bucowina Landtafel intabulirit erscheint und Bittsteller sich mit dem Erbschafts Einantwortungsdekrete dtto 23-ten Oktober l. J. G. 8020 ausweiset, dass ihm in den halben Gute Bunestie bestehende hierländige Nachlass des Wasili Czure als Rechtsnehmer der gesetzligen Erben desselben zu erkannt worden sey; so wird diesen Gesuche willfahrend der Bucowina k. Landtafel aufgetragen, nach vorläifiger Ingrafirung des Erbschaftseinantwortungs Dekrets dtto 23-te Oktober l. J. Z. 8020 den Hr Constantin Ritter v. Stamati als Eigenthümer der den Wasili Czure gehärigen Hälfte, des hierländigen Gutes Bunestice im Activ-Stande zu intabuliren, dass zertifizirte Einantwortungsdekret dem Hrn Constantin Ritter v. Stamati auszufolgen dessen dieser sämtliche Interessenten als: 1. Theodor Czure zu Curatorem Hrn Rechtsvertretter Johann von Prunkul, 2. Nastasia Czure, 3. Cassandra Czure verehelichte Dumitriu, 4. Fotaki Czure, 5. Illena Czure verehelichte Borsch, 6. Anitza Czure verehelichte Kirusch zu Händen ihres Rechtsnehmers Kostaki Kirusch verständigt werden. Beschlossen in Rathe des kk Buc. Stadt und Landrechte Czernowitz am 30-ten Oktober 1837.

Constantin Stamati a avut parte şi în târgul Folticeni, care s'a întemeiat şi pe o porţiune din moşia Tâmpeşti, pentru care au urmat multe judecăţi între Căminarul Tudurachi Ciurea şi între Banul Başotă, pe a cărui moşie, Şoldăneşti, se învoise întemeierea târgului.

Din târgul Folticeni, după cum se vede din documentele publicate de d-l G. Bogdan-Duică, în « Transilvania », Const.

Stamati a vândut, la 1834, protopopului Iftime, cu bezmăn, niște livezi « de pomăt », și altora a vândut niște locuri cu case pe ele, în 1841.

In 1837, Const. Stamati adresează, Consulatului rusesc din Iași, o jalbă asupra unor nedreptăți ce ar suferì în Folticeni.

Jalba aceasta, din Arhiva Statului Iași (Tr. 1772, Dosar 61, fila 255), are următoarea cuprindere:

Cătră rosienescul împărătesc Consulat din Moldova
Titulartnoi sovetnic și cavaler Constantin Stamati
plecată jalobă

« Ştiut este acelui Consulat că în trecutul an 1836 mart 16, Inălțimea sa Domnul Stăpânitor cu desăvârșit au întărit prin două hrisoave în a mea stăpânire averea cuvenită de zestre a soției mele, aflătoare în ținut Sucevei din Prințipatul Moldovei, ce erà dată mie în stăpânire încă din vremea rosieneștii ocârmuiri din 1834, pe care Divanul apelativ a țării de sus au împărtășit știință cinstitului Consulat, și așa precum între averile întărite în a mea stăpânire se află și ½ din târgul Folticeni, pe care lăcuesc numai creștini (iar cealaltă jumătate ce se lăcuia de îndelungată vreme de evrei, acum se află și în a lor stăpânire). Așa dar, eu ca un stăpânitor a acei ½ de Folticeni, în anul acesta, prin vechilul meu iconomul Iftimi Stamati, am fost pus în rânduială spre a-mi alcătui un venit din vânzarea cărnii, pânii, lumânărilor și altele, însă întru aceasta am întâmpinat împotrivire din partea Isprăvniciei de ținut, carele favorizând jidovilor ce se folosesc pe partea lor, nu poate veniturile cuvenite unui proprietar de pământ, m'au oprit numai pe mine de a mă folosi cu aceleași venituri, în vreme când asemenea drit pe dreptul meu s'ar cuveni și mie pe temeiul art. 129 cuprins în instrucțiile date spre povățuire ispravnicilor de ținut, întărite și de stăpânitorul Domn la 1835, în care anume se cuprinde: « Proprietarul singur are dreptate a vinde pe moșia sa vin, rachiu sau alte băuturi și a avea măcelării și dugheni, aceste drepturi fiind lipite cătră proprietă, precum și folosurile din mori, iazuri, păduri și alte asemenea », pe temeiul căreia pravile și pentru înlesnirea lăcuitorilor creștini ce lăcuesc pe pământul meu, cari cu desgust sânt siliți a cumpăra acum carne și pâne dela evrei, pentru aceia apoi și pentru al meu folos, plecat rog pe acel Consulat să binevoiască a mijloci la dumnealui Ministrul Trebilor din

Läuntru spre a-mi slobozi voe a avea a mele crâșme, căsăpii, pitării, mumgerii și alte alișverișuri cu același preț cu care evreii vând pe partea lor, sau dacă ei ori altul cineva din creștini, aflători cu locuința pe a mea jumătate de târg ar dori a face vreuna din pomenitele speculații, apoi asemenea voe în alt chip să fie lor ertare de cât după învoire cu mine pentru dritul de neguțitorit ce eu îi voi îngădui să facă pe al meu pământ, căci precum eu nu am dreptate a mă amesteca în speculațiile evreilor pe partea lor, asemenea nici ei, dar nici altul cineva din creștini de pe partea mea nu poate să să amestece la dreptățile mele.

Titularnoi sovetnic și Cavaler

K. Stamate.

1842 mart 6.

In aceiaș zi, 6 Martie 1842, Stamati, « pomeșcicul din Basarabia, tituleartnoi sovetnic și cavaler », dă o jalbă către Guvernatorul Basarabiei, prin care arată că el, după nota Consulatului rosienesc din Eși, nu se poate duce la Eși pentru sorocul ce-l are în pricina de judecată cu Obștia Folticeni, prin vechilul său, Iftime Stamati iconom, din cauză că sufere de nădușală, și mai ales asupra iernii nu poate să plece la Eși, după cum constată certificatul doftorilor.

La jalba aceasta se alăturează următorul certificat medical:

Mărturie.

După ucazul împărăteștii Măririi în Uprava doftoricească din Basarabia, în urmarea otnoșăniei a predvoditelului dvorianstvii de Basarabia din 5 mart, s'au cercetat în presustvie despre starea sănătății pomeșcicului de Basarabie tituleartnoi sovetnic și cavaler Constantin Stamati, că el în vreme de acum este bolnav de trânz și de o silnică înădușală de piept, care sâmptome îl opresc de a porni la o călătorie depărtată, până când nu se va încălzi vremea și să (?) a-și lua ușurarea acestor pătimiri, despre care Uprava doftoricească supt iscălitura și punerea peceții se încredințază.

Inspector Doctor. . . . .

Secretar, Lisevici.

In acelaş dosar, din Arhiva Statului din Iaşi, la fila 498, este următoarea jalbă adresată Domnitorului de către iconomul Iftime, în numele lui Constantin Stamati, act fără dată:

« Prea înălţate Doamne

« Pe moşiile încredinţătorului meu dumnealui tituliartnoi sovetnic cavaler Costache Stamate şi anume Folticenii, i alte părţi din ţinutul Sucevei, aflându-să lăcuit şi o parte de târg Folticenii, unde în temeiul organicescului reglement având dumnealui Stamate orândă pentru vânzarea băuturilor i altele, unii din acei lăcuiţi pe ace parte de târg, fără a avea vreun pozvolitoriu aşăzământ, cu dela sine samavolnicie se întinde a spicularisi şi teiu pe la casele lor, cu de al de acestea cu care cutezare a lor pricinueşte simţitoare pagube şi călcare driturilor proprietăţii dumisale Stamati.

« Pentru care plecat mă rog înălţimei voastre să vă milostiviţi a poronci unde se cuvine de a să stavilarisî pe acei cutezători a nu răpi cu asemenea cutezări driturile dumisale Stamati fără vreo învoire cu dumnealui.

« A înălţimei voastre întru tot smerit şi plecat

slugă
Iftimie Stamate Iconom. »

* * *

După cum nu se cunoaşte data naşterii lui Constantin Stamati, deasemenea nu se ştie nici în ce an anume a murit.

In 1867, poetul nu murise; la 1870, V. A. Urechiă vorbeşte despre el ca despre un mort; în 1868, trăià.

D-l Bogdan-Duică nu cunoaşte anul şi locul tipăririi volumului « Musa Românească » al lui Stamati. Intâmplarea face ca exemplarul pe care-l posed eu, să le indice.

Pe lângă coperta litografiată de Parteni, pe care o cunoaşte d-l Bogdan-Duică, exemplarul meu mai are o copertă învălitoare, pe hârtie subţire roză, cu titlul în caractere tipografice:

MUSA
ROMANEASCĂ
DE
CAVALERUL CONST. STAMATI

VOLUMULU I

EDITORU TH. CODRESCU

IASSI
TIPOGRAFIA BUCIUMULUI ROMÂNU
1868

Deci: volumul a fost tipărit în Iaşi, la 1868.

Th. Codresco, editorul, scrie următoarele, în fruntea volumului: « Patrioticele scrierĭ ale Domnuluĭ Costachi Stamati aŭ ornatŭ multe foĭ periodice, mai cu sémă Colecţiunea Almanahurilor Tipografieĭ Buciumuluĭ Romănŭ. Mulţĭ me-aŭ esprimatŭ dorinţia că ar fi fórte bine de a le publica în o colecţiune. După înţelegerea ce am avutŭ cu Domnul autoriŭ, şi cu ajutorul seŭ, oferezŭ Romănilor, acéstă de mult preciŭ: MUSA ROMANEASCA. Mi-pare reŭ, că Domnul autoriŭ, din modestie, nu s'aŭ înduplecatŭ dorinţei mele, de amĭ da o schiţiare din viaţia sa, spre a o împărtăşi publiculuĭ. Rogŭ, pe toţĭ aceĭ ce aŭ mai deaproape cunoscinţia cu Domnul C. Stamati, ca se'mĭ comunice biografia sa, spre a o pute pune în fruntea volumenuluĭ al doile ce este deja sub tipariŭ ».

In cursul tipăririi acestui volum, deci în anul 1868, Const. Stamati trăià.

Codrescu spune că vol. II erà dejà sub tipar. Dacă n'a mai apărut, însemnează că după tragerea primelor coale, poetul a murit, şi fiindcă lucrarea se tipăreà « cu ajutorul său », adică al lui Stamati, editorul a încetat tipărirea.

Am puteà deci, să fixăm data morţii lui Constantin Stamati, cătră sfârşitul anului 1868.

* * *

Aflând că în Cernăuți trăiește Doamna Olga Andrievici-Morariu, fiica lui Constantin Stamati-Ciurea, iar acesta fiu al poetului Const. Stamati, m'am dus în Cernăuți, la începutul lunei Septembrie 1930, și am avut plăcerea să fiu primit de d-sa.

D-na Andrievici-Morariu mi-a dat câteva informații prețioase despre înrudirile bunicului său, dar nu a știut să fixeze data morții lui. Documentele familiei sale, din care s'ar puteà stabilì această dată, mi-a spus d-sa că se păstrează de fratele său, d-l Vladimir de Stamati-Ciurea, care locuește în orășelul Briceni, în Basarabia, și la care se află și un arbor genealogic amănunțit al familiei Ciurea. Mi-a dat o scrisoare de recomandație către fratele său, căruia, peste câteva zile, i-am trimes o scrisoare recomandată, rugându-l să binevoiască a-mi spune dacă aș puteà să vin la d-sa și dacă mi-ar permite să-i cercetez documentele.

Neprimind nici un răspuns, am fost nevoit să renunț de a face aceste cercetări.

* * *

Constantin Stamati a fost însurat de două ori.

Prima sa soție, Ecaterina, fata Căminarului Tudurachi Ciurea, a murit la 7 Februarie 1835, și e înmormântată în țintirimul Malina din Kișinău.

In revista istorică « T. Codrescu », din Iași, An. I, No. 7, din 1 Aprilie 1916, d-l Gh. Ghibănescu publică inscripția de pe o icoană dela biserica din acel țintirim:

« Această sfântă icoană sau hărăzit bisericii dela țintirim Malina spre pomenire soției pomečnicului Constantin Stamate și Ecaterina fiica boierului Teodor Ciure, ci sau săvărșit la anul 1835 fevr. 7, și sau îngropat la acest țintirim și spre pomenire răposați părinților ei Teodor, Elisaveta, și fratelui său Costandin și a tot neamul, Dumnezău săi odihnească întru împărăția sa ».

* * *

Constantin Stamati, din căsătoria cu fata Căminarului Ciurea, a avut un fiu, numit tot Constantin, care însă, mai pe urmă,

şi-a adăugat şi numele de pe mamă, şi s'a numit: Constantin Stamati-Ciurea.

Fiul poetului a fost şi el scriitor apreciat în Bucovina. El a tipărit câteva volume cu piese de teatru, în Cernăuţi, unde a trăit.

Din a doua căsătorie, cu o Gafencu, poetul a avut doi copii: Neculai şi Mihai.

* * *

Constantin Stamati, poetul, a avut un frate, Gheorghe, care nu şi-a luat şi numele de Ciurea.

Pe urma acestuia au rămas trei copii: 1. o fată căsătorită cu un Wassilko; 2. o fată căsătorită cu Butmy de Katzmann, şi 3. o a treia fată, care a avut un copil, cu numele de familie Stamati.
